

MİLLİ EĞİTİMDE ARAŞTIRMA SORUNU

Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU

Araştırma, yönetimi gerçeğe götüren en güvenilir araçtır. Yöneticinin amaç-araç dengesi içinde rasyonel kararlar verebilmesi, insan ve madde kaynaklarını en verimli biçimde kullanabilmesi, ancak uzman araştırma yoluyla sağlayacağı gerçeklere dayalı olabilir. Bu açıdan bakıldığında, yöneticinin sorununu bir araştırma problemine dönüŐtüren ve çözümler üreten uzman, bir anlamda karar sürecine rehberlik eder. Böyle bir yönetici-uzman işbirliği, özellikle yönetimin henüz meslekleşmediği gelişmekte olan ülkelerdeki, kalkınma planları ve programları bakımından kaçınılmazdır. Diğer yandan, amaçların, yöntemlerin, tekniklerin ve iktidarların hızla deđiŐtiđi ve bu değişmenin gerektiği insangücü niteliğinin sorunlar yarattığı eğitim ortamında; genişliğine olmaktan çok derinliğine, problematik ve pragmatik araştırma gereksinimi giderek artmaktadır.

1968 yılında İkinci BeŐ Yıllık Kalkınma Planında yer alan ve 1969 yılında bir tip yönetmeliğe bağlanan Araştırma-Planlama-Koordinasyon (APK) daireleri, teorik bakımdan hatalı oluşumu nedeniyle, sektörlerin araştırma gereksinimlerini karşılamakta beklenen yararı sağlayamamıştır. Önce bir danışmanlık eylemi olan araştırma kavramı ile, bir yürütme süreci olan koordinasyon eylemini kaynaŐtırma çabası bakımından engelli olmuŐtur. Çünkü bir alt kademedeki birimlerin ve yöneticilerin koordinasyonu, bir üst kademedeki birimlerin ve yöneticilerin görevleri arasındadır. Aynı bir koordinasyon birimi yaratılması, üst birimlerin ve yöneticilerin bu görevlerini yapamadıklarının göstergesidir. Sonra, zamanla bazı APK daireleri kurumsal sürüklenmeye uğrayarak üst kademe yöneticilerinin görevden alınanlarına bir sığınak olarak kullanılmıştır. Nitekim, 1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda ayrıca bir "Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi" kurulması, bu sıkıntıyı açığa çıkarmaktadır. Ancak dairenin görevleri incelendiğinde, araştırma boyutunun eğitim teknolojisi ve program geliştirme ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Esasen, bir sistemde aynı görevi yapan iki alt sistemin varlığı, sistem kuramcılarının sıcak bakmadığı bir ikilemdir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yaklaşık son onbeŐ yıl içinde, eğitim sistemimizin plan, program, öğretim, denetim, rehberlik, yetiŐtirme ve finansman sorunları arttığı oranda; bu alanlardaki araştırma potansiyeli ve elemanları artmış olan üniversiteler ile, kişisel ilişkilere dayalı özel çalışmalar dışında, Örgütsel işbirliği azalmıştır. Sadece bir fakültenin bir bölümünde, eğitim alanında yüzden fazla doktora, doçentlik ve profesörlük araştırmasının tozlanmakta olduğu, bu kopukluğun kanatlarından biridir. Bu konuda unutulmaması gereken sorumluluk, araştırma üreticisinin bilim adamı, tüketicisinin de yönetici olduğudur. KuŐkusuz bu tüketim,

Bursalıoğlu

yöneticinin araştırma kavramı kazanmış olmasıyla gerçekleşebilir. Belirtilen kopukluğun nedenleri arasında, Üniversitelerin sakıncalı kurumlar olarak reklam edilmesi, politik sistemin eğitim sistemine fazla sızması, araştırmanın gerçekleri bulma ve yenilikleri getirme endişesi, bunların da yöneticiye yeni bilgiler ve beceriler kazanmaya zorlaması, diğer bir deyişle onun rahatını kaçırmaması bulunmaktadır.

Araştırmanın, iki şeye tahammülü yoktur: "Politika" ve "Emir Alma". Aşağıdaki örnekler, bunların daha iyi açıklanmasına yarayacaktır.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun uygulanmasına dönük yaygın ve sürekli eleştirileri pekiştiren bilimsel araştırmaların yerli ve yabancı basında yer almış sonuçlarına ve son üç hükümet programında alman yasa uygulamasının değerlendirilerek değiştirileceği vaadlerinin bulunmasına rağmen; bugüne kadar ciddi bir araştırma yapılması şöyle dursun, aksine gayri ciddi yasal yamalar yapılması, -sadece politik nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Çernobil'den gelen radyasyon konusunda erken ve yabancı araştırmaların, emir yoluyla küllendiği anlaşılmaktadır. YÖK'ten üniversitelere talimat: "Radyasyon sonuçlarını duyurmaym" Milliyet, 27 Aralık 1992. Halbuki, devlet memurunun, devleti ile amiri arasında kaldığı zaman birinciye sadakat göstermesi gerektiği, yönetim yazarları tarafından yıllarca önce vurgulanmıştır. Bazı yazarlar, yönetimde uydurmalar (fictions) değinmiş, bunları bilinmeyenlere ve bilinenlere ilişkin olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bilinmeyene ilişkin uydurmalar, acele gerekli fakat sağlanması zor gerçekler yerine kullanılır. İnsan, madde, zaman kıtlığı gibi durumları karşılamak için kullanılan böyle uydurmalar, örgütte geçici bir dinamizm sağlar. Bilinenlere ilişkin uydurmalar ise, zararlı durumları kabul edilebilir göstermek için, doğruyu saklamak ve yanlış desteklemek biçiminde kullanılır ki bunlar örgüt için tehlikelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı, Projeler Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'nda Dünya Bankası'nca kredilendirilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi'ni uygulayacak uzmanlar ekibinin, politika kökenli emirler ile oluşturulduğu veya değiştirildiği söylentisi yaygındır. Ancak böyle yürümeyeceği anlaşılınca, son aşamada, sakıncalı olarak reklam edilen üniversiteye yanaşmak sorumluluğu duyulmuştur.

Ülkemiz sorunlarından çoğu, Avrupa modeli bir yönetim yapısına karşın, Amerikan modeli bir yönetim stiline uyuşmazlığından kaynaklanmaktadır. Meslek formasyonu kazanmış elemanları gerektiren bu yapı, oldukça erken ithal edilmiş, politik atama (spoils system) mekanizması ile yönetilmek istenmektedir. Özellikle uzmanlık kadrolarında bu yolu yeğleyen siyasi yöneticiler, böyle uzmanlardan yansız danışmanlık yapmalarını beklememektedir. Sonuçta, bu uzmanların politika ve emir etkisi ile yaptıkları inceleme ve araştırmaların faturası, gene siyasi yönetici ve

Milli Eğitimde Araştırma

iktidara çıkmaktadır. Daha kötüsü, bu yöneticiler gerçek uzmanların rollerini de yanlış algılamakta ve onlardan yanlış davranış beklemektedirler.

Yöneticiler ile uzmanların yetişmeleri farklıdır. Biri genişliğine, öbürü derinliğine yetiştirilir. Görevleri de farklıdır; çünkü birincinin yürütücülük, ikincisinininki ise danışmanlıktır. Fakat, güçlü yürütmenin ilk koşulu yansız danışmadır. Milli eğitimimizden böyle bir yürütme bekleniyorsa, önce kişisel ilişkilere dayalı durumsal danışmanlık değil, yansız uzmanlardan oluşan kurumsal bir araştırmacı kadrosu oluşturulmalıdır.